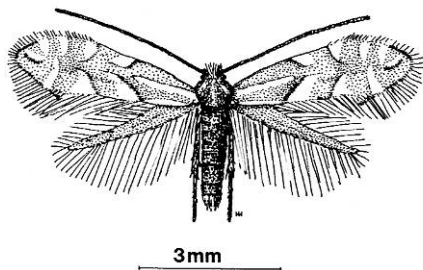

**EEN INTERESSANTE AFWIJKING VAN
PHYLLONORYCTER CAVELLA Zeller**
(Lepidoptera, Gracillariidae)

(Hans HENDERICKX)

In het kader van een onderzoek naar het voorkomen van minerende Microlepidoptera op berk, werden in de herfst van 1980 te Mol (Heidehuizen) een aantal Phyllonorycter-mijnen verzameld op Betula pendula. Door het kunstmatig verkorten van de diapauze (zie o.a. SOKOLOFF, 1980) konden reeds vanaf einde maart 1981 de imago's onderzocht worden.

Zoals verwacht behoorden de meeste exemplaren tot de algemene soort P. ulmifoliella, die in tegenstelling tot wat de naam laat vermoeden, aan Betula sp. gebonden is. P. stettinensis Nicelli, die een voorkeur voor Alnus sp. vertoont, maar ook op Betula sp. kan voorkomen, werd niet waargenomen, evenmin als P. anderidae Fletcher, die nog slechts in Groot-Brittannië werd gevonden (JACOBS, 1945).

Afwijkend exemplaar van Phyllonorycter cavella Zeller (Mol)

Op 5 april ontpopte echter een mannelijk exemplaar dat op basis van de vleugeltekening onmogelijk met de tabellen en beschrijvingen van BRADLEY, JACOBS en TREMEWAN (1969) en JACOBS (1945) kon gedetermineerd worden. Het genitaalonderzoek toonde daarentegen verrassend duidelijk de typische, haakvormige valven (zie PIERCE & METCALFE, 1935) van de zeldzame P. cavella Zeller, die inderdaad op Betula sp. voorkomt. Op de voorvleugels van het exemplaar was de eerste dorsale strigula echter duidelijk gescheiden van de eerste costale (zie figuur), terwijl

deze bij normale P. cavella-exemplaren tot een in het midden versmalde band samengevloeid zijn. Nu is het algemeen bekend dat de vleugeltekening bij vele Phyllonorycter-soorten individueel vaak vrij sterk varieert. Dit bemoeilijkt de determinatie en zonder bijkomend genitaal-onderzoek zouden veel exemplaren niet met zekerheid op naam kunnen gebracht worden. Toch blijven gevallen als dit, waarbij de vleugeltekening zowel links als rechts fundamenteel afwijkt van het basispatroon van de soort eerder zeldzaam. Er is nog wel een ondersoort van P. cavella bekend die alle strigulae gescheiden heeft, nl. ssp. milleri Gregor & Povolny (zie GREGOR & POVOLNY, 1950), maar deze heeft als bijkomend kenmerk op elke voorvleugel nog twee strigulae meer, en ze werd uitsluitend gevonden op Prunus cerasus.

Omdat de gevonden mijnen geen P. cavella-exemplaren meer opleverden, werden in juli 1981 op dezelfde vindplaats terug een aantal mijnen, van de tweede generatie, verzameld. Bij de vlinders die hiervan begin augustus ontpopten, bevonden zich gelukkig een tweetal P. cavella-exemplaren. Deze hadden echter een normaal vleugelpatroon, zodat gesteld kan worden dat het eerste exemplaar waarschijnlijk een opvallende individuele abberatie betrof.

Literatuur :

- BRADLEY, J.D., JACOBS, S.N.A. & TREMEWAN, W.G., 1969 : A key to the British and French species of Phyllonorycter Hübner (Lithocolletis Hübner) (Lep., Gracillariidae).
Entomologist's Gaz. 20 (1) : 3-33.
- GREGOR, F. & POVOLNY, D., 1950 : Contributions to the knowledge of genus Lithocolletis Hb.
Folia Entomologica 13 : 33-36.
- JACOBS, S.N.A., 1945 : On the British Species of the Genus Lithocolletis Hb.
Proc.S.Lond.ent.nat.hist.Soc. 1944-1945 : 32-59.
- PIERCE, F.N. & METCALFE, J.W., 1935 : The Genitalia of the Tineid Families of the Lepidoptera of the British Islands : 73, pl. 44.
- SOKOLOFF, P., 1980 : Practical Hints for Collecting and Studying the Microlepidoptera.
The Amateur Entomologist 16.

H. HENDERICKX : Wandelweg 11, B-2400 MOL.